

ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA
PUSIAU NUOTOLINIO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2023-04-07 Nr. TP-5

Vilnius

Posėdis įvyko 2023 m. kovo 28 d. 13 val. pusiau nuotoliniu būdu.

Posėdžio pirmininkė Dalia Urbanavičienė.

Posėdžio sekretorė Audronė Daraškevičienė.

Dalyvavo: Etninės kultūros globos tarybos (toliau – EKGT, Taryba) pirmininkė doc. dr. Dalia Urbanavičienė, Tarybos nariai – doc. dr. Rimantas Astrauskas, Nijolė Balčiūnienė, Ona Drobelenė, Vilma Griškevičienė, Zigmas Kalesinskas, Vaida Kasparavičienė, doc. Virginijus Kašinskas, Angelė Kavaliauskienė, prof. dr. Lina Petrošienė, Jonas Rudzinskas, doc. dr. Dalia Senvaitytė, dr. Loreta Sungailienė, Gita Šapranauskaitė, dr. Skaidrė Urbonienė, Jonas Vaiškūnas; Tarybos administracijos specialistai: dr. Audronė Daraškevičienė, dr. Jolita Eidikonienė, Gintaras Skamaročius, Valia Skrodenienė, Valdas Voveris, Asta Žernienė; svečias – dr. Vytautas Tumėnas (Nacionalinės J. Basanavičiaus premijos komisijos pirmininkas).

Kvorumas yra.

DARBOTVARKĖ:

1. Dėl Kultūros ministerijos parengto teisės akto projektas Nr. 23-3944 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 2 d. nutarimo Nr. 640 „Dėl nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos įsteigimo ir nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos nuostatų patvirtinimo pakeitimo“.

2. Kiti klausimai.

1. SVARSTYTA. Kultūros ministerijos parengtas teisės akto projektas Nr. 23-3944 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 2 d. nutarimo Nr. 640 „Dėl nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos įsteigimo ir nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos nuostatų patvirtinimo pakeitimo" (toliau – Projektas).

D. Urbanavičienė informavo, kad iš Kultūros ministerijos gautas ir derinimui iki 2023-04-04 pateiktas Projektas dar nėra pateiktas Vyriausybei. Jis neturi lydraščio ir paaiškinimo, kodėl reikia keisti Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos (toliau – Premija) nuostatus. Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo 8 straipsnio 10 dalis nustato, kad Vyriausybė steigia Premiją ir

tvirtina su EKG T suderintus Premijos nuostatus. Vyriausybė Premiją įsteigė 2017 m., tačiau tuomet patvirtino su EKG T nesuderintus Premijos nuostatus, todėl EKG T užprotestavo. 2018 m. Kultūros ministerija bendradarbiaujant su EKG T parengė pakeistus Premijos nuostatus, jie buvo patvirtinti. Dabar Projektu siūlomo Premijos nuostatų keitimo esmė – Premijos komisijos sudarymas. Šiuo metu iš 9 narių Kultūros ministras skiria 2 narius iš Premijos laureatų, o 7 narius savo posėdyje slaptu balsavimu išrenka EKG T, atsižvelgdama į savo padalinių etnografiniuose regionuose ir kitų institucijų siūlymus. Projekte siūloma, kad visus 9 Premijos komisijos narius parinktų Kultūros ministras, suderinęs su Kultūros ministerijos Etninės kultūros ir nematerialaus kultūros paveldo taryba (toliau – KM taryba). Tačiau KM tarybos nuostatuose parašyta, kad ji gali teikti siūlymus tik dėl KM įsteigtų premijų, kai tuo tarpu Nacionalinė Jono Basanavičiaus premija yra įsteigta Vyriausybės, yra daug aukštesnio lygmens. Be to, Projekte nenurodoma, kaip kandidatai į Premijos komisiją būtų išrenkami.

D. Urbanavičienės teigimu, dabar yra įtvirtintas labai skaidrus Premijos komisijos narių rinkimo būdas. Jie renkami slaptu balsavimu, pasirenkant iš plataus siūlytojų rato pateikto didelio kandidatų skaičiaus. Ji priminė, kad paskutinį kartą rinkdama Premijos komisiją EKG T buvo gavusi tikrai nemažai pasiūlymų, buvo net 17 kandidatų, iš kurių slaptu balsavimu išrinkti 7 nariai, tarp kurių tik du buvo tuometiniai Tarybos nariai. Rinkimai buvo išties skaidrūs, aprėpiant platų etnokultūros lauką. Kodėl būtent EKG T renka net 7-is Premijos komisijos narius? Pati KM savo tinklapyje nurodo, kad EKG T yra svarbiausia etninės kultūros srities ekspertinė institucija, teikianti savo siūlymus Seimui ir Vyriausybei, o savo KM tarybą ministerija nurodo tik po EKG T. Svarbu, kad KM tarybos nuostatuose nėra reikalavimo, kad KM tarybos nariai privalo turėti kompetenciją etninės kultūros srityje, šioje taryboje nėra NVO atstovų.

D. Urbanavičienė informavo, kad Projektu taip pat siūloma pakeisti Premijos komisijos narių proporcijas. Pagal dabartinę tvarką ministras skiria 2 narius – Premijos laureatus, po 2 narius skiriama nuo mokslo ir studijų institucijų bei kultūros įstaigų, o 3 narius – nuo NVO. Pagal Projektą būtų 3 Premijos laureatai, o NVO atstovų skaičius mažinamas iki 2. Taip pat siūloma keisti nuostatus, kuriomis remiantis atrenkami Premijos kandidatai: išbraukiama iš 23.4 punkto kandidato aktyvi visuomeninė veikla lietuvių etninės kultūros srityje, o vietoje to, nebeminint lietuviybės, naujuose punktuose įrašoma „įgyvendintų visuomeninių iniciatyvų ir projektų, turinčių ilgalaikę kultūrinę, visuomeninę, pilietinę vertę, svarbą; kūrybinės ir švietėjiškos veiklos reikšmingumas aktualizuojant etninę kultūrą tarp jaunimo, skatinant etninės kultūros vertybių pažinimą ir sklaidą integruojant jas į šiuolaikinę kūrybą“. D. Urbanavičienės nuomone, visi papildymai telpa kituose dabar esančiuose punktuose. Svarbiausia, lieka neaišku, kodėl reikia keisti nuostatus. Siūloma nauja tvarka yra mažiau skaidri ir mažiau aprėpianti etninės kultūros lauką. D. Urbanavičienė pasiūlė nepritarti keitimams.

D. Senvaitytės nuomone, iš esmės nelabai kažkas keičiasi, tik formuluotės. Svarbesnis pakeitimas tik toks, kad Premijos komisijoje padidėtų Premijos laureatų ir sumažėtų NVO atstovų skaičius. Bet juk šie amenys labai glaužiai susiję.

D. Urbanavičienė paprieštaravo – viskas keičiasi iš esmės, nes iš Premijos komisijos sudarymo eliminuojama EKG. T.

D. Senvaitytė pastebėjo, kad vis tiek kandidatai būtų renkami iš tų pačių organizacijų.

J. Vaiškūno nuomone, esmė tame, jog remiantis siūlomais pakeitimais, Premijos komisijos narius parinktų kultūros ministras, o ne nepriklausomi ekspertai. Jis teigė: „Neslėpkime, kad teikiant Premiją man, ministras pasakė, jog ruošiasi padaryti taip, kad savi saviems premijų neskirtų. Jo nuomone, etnokultūrininkai visi yra savi, premijas jiems turi skirti kažkas kitas. Ministras patikino, kad jeigu EKG. T. tam nepritaro, KM inicijuos įstatymų pakeitimą, kad EKG. T. pritarimo nereikėtų“. J. Vaiškūno nuomone, siūlomas keitimas yra susijęs su tuo, kad siekiama įtvirtinti kultūros ministro galią. Būtent dėl to ir neatsiūstas lydraštis, nes tikrųjų motyvų jame nesurašys, tačiau jie buvo išdėstyti žodžiu tiek privačiuose pokalbiuose, tiek viešai žiniasklaidoje.

N. Balčiūnienė nepritarė KM siūlomiems Premijos nuostatų keitimams. Tai EKG. T. eliminavimas tiek nuo Premijos skyrimo, tiek nuo etninės kultūros reikalų apskritai. Kas geriau gali žinoti etninės kultūros lauką negu EKG. T.? Rinkimo procedūra tikrai buvo atlikta teisingai ir sąžiningai. Kodėl reikia EKG. T. sumenkinti, nušalinti, pažeminti? Kai kurie pakeitimai tiesiog žeidžia. Kodėl nuvertinama kandidato visuomeninė veikla kaip kriterijus? Tai visiškai nesuprantama. Į Premiją galėtų kandidatuoti vien mokslininkai, projektų rašytojai, institucijų darbuotojai, tačiau juk etninė kultūra pagrįdė remiasi visuomenininkais. N. Balčiūnienės nuomone, ministerijos pasiūlytas naujas kriterijus 23.5 punkte atsispindi tas pats inovatyvumo ir įsiliejimo į kitus sektorius iškelimas, kaip ir LKT etninės kultūros programoje.

L. Sungailienės nuomone, 23.5 punktas nėra toks jau blogas – jaunimo edukavimas yra labai svarbus. Tačiau išbraukti 23.4. punkto gal ir nereikėtų. Jos nuomone, didelis Projekto trūkumas yra tai, kad nėra paaiškinimo, kodėl daromi keitimai. Išaiškinimo galima reikalauti. Tačiau būtų neatsargu akcentuoti, kad Kultūros ministerija nepagrįstai kišasi į Vyriausybės įsteigtos premijos reikalus, nes KM yra Vyriausybės dalis. Premijos administravimą Vyriausybė pavedė KM ir ši tvarkosi, kaip jai atrodo teisinga. Praeitais kadencijos viceministras buvo išreiškęs nuomonę, kad čia svarbiausią vaidmenį turi vaidinti EKG. T. kaip svarbiausias etninės kultūros ekspertas, nes jis laikėsi nuomonės, kad KM nereikia apsikrauti papildomais darbais, kai yra šios srities ekspertinė institucija. Prie tuo metu priimtų Premijos nuostatų dirbo teisininkai, etninės kultūros ekspertai ir t.t. Dabar nėra pagrindimo, kodėl Premijos nuostatus reikėtų keisti. Taip pat nėra aiškių Premijos komisijos narių atrankos principų, susidaro įspūdis, kad viską spręstų ministras. Taigi, Premijos komisijos sudarymo procesas neaprašytas, yra neskaidrus ir neaiškus. Priešingai, dabartiniuose Premijos nuostatuose tai

yra, Taryba jais vadovavosi. Jeigu KM kyla kažkokių įtarimų, ji gali skirti savo stebėtojus ir pasižiūrėti, kaip Taryba iš keliolikos ar keliasdešimt kandidatų slaptu balsavimu atrenka kandidatus. Pagal 2018 m. liepą patvirtintoje J. Basanavičiaus premijos nuostatų redakcijoje numatyta tvarką siūlant kandidatus ir renkant narius buvo atstovaujama visa Lietuva, platus etninės kultūros laukas – ir mokslininkai, ir kultūrininkai, ir visuomenininkai. L. Sungailienė pasisakė už dabartinę Premijos komisijos sudarymo tvarką, kuri yra ir skaidri, ir daug apimanti, ir teisinga. Kitas dalykas, ko galima prašyti – paaiškinimo, kokie pakeitimai būtų daromi Etninės kultūros įstatyme, kad būtų patvirtinti siūlomi Nuostatų pakeitimai.

D. Urbanavičienė atsakė, kad Įstatyme būtų tiesiog išbraukta, kad reikia derinti su EKGK.

L. Sungailienė pastebėjo, kad tada EKGK nebebūtų Vyriausybės ekspertė. Tokiam tikslui reikia užkirsti kelią. Taip pat reikia akcentuoti, kad tikrai pakanka ministro skiriamų 2 narių iš Premijos laureatų į Premijos komisiją, yra svarbu, kad joje dalyvautų daugiau visuomenininkų. Dabartinės tendencijos – suteikti daugiau galios bendruomenėms, o ne priešingai.

Komentarų skiltyje D. Senvaitytė parašė: „Manau, kad Loretos pasiūlymai labai konstruktyvūs“.

R. Astrauskas pasiūlė atsakyme Kultūros ministerijai akcentuoti, kad siūlomi pakeitimai yra nedemokratiški, neskaidrūs, neapibrėžtas narių į Premijos komisiją delegavimas ir sudarymo principai. Galima pridėti, kad bendraujant su KM jaučiamas nesupratimas, ignoravimas ir nekompetencija etninės kultūros srityje. Tai turi pagrindą istorijoje: EKGK buvo sudaryta dėl to, kad KM piktnaudžiavo dalindamasi lėšas, skriausdama NVO ir kitus etninės kultūros subjektus. Galbūt verta tai akcentuoti, nes panašu, kad ties šiais pakeitimais sustoti nežadama. EKGK po šiai dienai tebėra trukdis KM. Galima pabrėžti, kad siūlomi pakeitimai skatina nepotizmą. Raštas turėtų būti orientuotas ne tiek į KM, kuri nepasikeis, o į Seimą ar kitus iš šalies žiūrinčius ekspertus.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad kol kas atsakymo laukia tik KM. Su Seimo valdančiosios koalicijos nariais jau kalbėtasi apie bandymus nušalinti EKGK sudarant Premijos komisiją – iš jų pusės išsakytas didžiulis palaikymas.

J. Rudzinsko nuomone, labai rimtos ir konstruktyvios yra L. Sungailienės pastabos. Siūloma reforma būtų skriauda kompetencijai ir skaidrumui.

A. Kavaliauskienė padarė išvadą, kad situacija yra daug gilesnė, negu bandoma pateikti. Jos nuomone, pirmininkės pasiūlymas nepritarti Projektui yra teisingas. Ji pasiūlė papildomai informuoti Seimo pirmininkę. Pokalbiai su Seimo nariais yra gerai, tačiau Seimo pirmininkė irgi turėtų žinoti, kas vyksta ministerijose ir dėl ko EKGK kovoja. Šiame rašte tuo pačiu reikėtų išreikšti susirūpinimą dėl etninės kultūros situacijos Lietuvoje. Jei KM pavyks įtvirtinti siūlomus Premijos nuostatų pakeitimus, seks ir kiti žingsniai. Kad tai būtų užkardinta, reikia kuo plačiau informuoti, kad būtų platesnis palaikymas Seime.

D. Urbanavičienė informavo, kad kartu su Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetu bus pateikta Seimui konferencijos „Tapatybė ir etninė kultūra Rusijos ir Ukrainos karo kontekste“ rezoliucija. Kartu galima paminėti, kad pati svarbiausia etninės kultūros lauko premija yra Nacionalinė J. Basanavičiaus premija ir labai svarbu, kad ją skirtų kompetentingi žinovai. Būtent tai užtikrina dabartinė tvarka ir ją būtina išsaugoti.

O. Drobelenė pritarė, kad nereikia Premijos nuostatų pakeitimų.

V. Kašinskas konstatavo, kad pakeitimais siekiama didinti KM įtaką skiriant Premiją. Todėl jis pasiūlė siūlomoms pakeitimams nepritarti.

G. Šapranauskaitė pasiūlė vengti kovingų frazių. Jos nuomone, visą laiką reikia tartis. O dėl KM siūlymų - reikėtų prašyti išaiškinimo. Taip pat išaiškinimą, kokia turėtų būti KM ir EKGK misija Premijos komisijos sudaryme galėtų pateikti ir Seimo instancijos. Iš dabar atsiųsto dokumento tikrai neaišku, kokių pagrindų siūlomi pakeitimai.

N. Balčiūnienės nuomone, institucija prie Seimo yra svarbesnė už Vyriausybei pavaldžias institucijas.

V. Tumėnas pastebėjo, kad dabartinė tvarka turi šokių tokių trūkumų. Pvz., iš LII vienas gali būti kaip LII atstovas, kitas – kaip EKGK atstovas. Tačiau, jei Komisiją imsis formuoti KM, tai Premija taptų pačio žemiausio lygio – ji nebus nacionalinė, o tik Kultūros ministerijos premija. Tai nebus net Vyriausybės premija. Tai palies ir finansinę išraišką, ir kt. Jeigu EKGK su tuo sutiks, Premija grįš į pradinį lygmenį.

S. Urbonienė pritarė L. Sungailienės siūlymams. Remdamasi karčia patirtimi, sukaupta pastaraisiais metais būnant Premijos komisijos nare, ji pakomentavo, kad galima numanyti, kad KM nori Premiją paversti sau priklausoma premija ir skirti taip, kaip norės KM. Ji pasakė, kad dėl Premijos komisijos narių rinkimo ji tikrai nepitaria, tačiau dėl naujų siūlomų Premijos skyrimo kriterijų mano, kad jų prirašymas nebūtų žalingas. Visgi svarbiausia, kad KM siūlomame pakeitime dėl narių skyrimo į Premijos komisiją yra neapibrėžti kriterijai, principai, skaidrumas ir t.t.

D. Urbanavičienės nuomone, nauji siūlymai dėl kriterijų telpa į dabar jau esančius kriterijus. Ji pasvarstė, kad sutikus dėl dalies keitimų, gali būti užskaitoma, kad su EKGK suderinta. Ji pasiūlė iš esmės nepritarti siūlomoms pakeitimams.

D. Urbanavičienė pasiūlė aiškinamajame rašte pastebėti, kad siūlomi Premijos nuostatų keitimai prieštarauja dabartiniams teisės aktams. Pvz., KM tarybos nuostatuose parašyta, kad ji gali teikti siūlymus tik dėl KM premijų, o ši premija nėra KM premija.

J. Vaiškūno nuomone, svarbiausia akcentuoti, kad siūlymas nepagrįstas, nėra jokių argumentų keitimams.

BENDRU SUTARIMU NUTARTA nepritarti Kultūros ministerijos siūlomam teisės akto projektui Nr. 23-3944 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 2 d. nutarimo Nr.

640 „Dėl nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos įsteigimo ir nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos nuostatų patvirtinimo pakeitimo“.

2. SVARSTYTA. Kito Tarybos posėdžio data.

D. Urbanavičienė paprašė pritarti kito Tarybos posėdžio perkėlimui iš balandžio 11 į balandžio 18 d. Balandžio 11 d. ji negalėtų organizuoti posėdžio, nes dalyvauja konferencijos užsienyje.

NUTARTA. Kitą Tarybos posėdį surengti balandžio 18 d.

D. Urbanavičienė pasidžiaugė, kad po konferencijos „Tapatybė ir etninė kultūra Ukrainos ir Rusijos karo kontekste“ jaučiamas didelis palaikymas iš Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto. Kartu su juo bus siūloma Seimui inicijuoti nacionalinį susitarimą dėl svarbiausių etninės kultūros dalykų – etnokultūrinio ugdymo, specialistų rengimo, lituanistikos prioriteto, strateginio planavimo ir finansavimo.

D. Urbanavičienė informavo, kad balandžio 4 dieną 13 val. vyks Seimo Mažosios Lietuvos draugų grupės posėdis, kuriame dalyvaus ir LHK atstovai. Kviečiami dalyvauti EKGK ir Mažosios Lietuvos regioninės tarybos nariai. Ji pažadėjo pasidomėti dėl galimybės prisijungti nuotoliu.

D. Urbanavičienė taip pat informavo apie dalyvavimą Jungtinių Tautų Geografinių pavadinimų ekspertų grupės (UNEGN) Baltijos skyriaus susirinkime. Pavyko surinkti daug informacijos apie vietovardžių reglamentavimą ir apsaugą kaimyninėse šalyse – Latvijoje, Lenkijoje. Su kitų susirinkime dalyvavusių Lietuvos institucijų (VLKK ir VĮ „Žemės ūkio duomenų centras“) atstovais sutarta atnaujinti Vietovardžių apsaugos gairių rengimo darbus.

Z. Kalesinskas paklausė dėl Sūduvos pavadinimo – ar VLKK ketina jį pakeisti?

D. Urbanavičienė atsakė, kad reikėtų organizuoti susitikimą su VLKK dėl platesnių diskusijų.

Z. Kalesinskas pasiūlė, kad jame dalyvautų ir Sūduvos atstovai.

L. Sungailienė paklausė dėl tarptautinio projekto, dėl kurio buvo diskutuota ankstesniame EKGK posėdyje.

D. Urbanavičienė atsakė, kad dėl EKGK finansinių galimybių EKGK projekte dalyvauti negali.

A. Daraškevičienė paklausė Tarybos nuomonės dėl EKGK posėdžių protokolų rašymo.

Sutarta, kad protokole turėtų būti tik dalykinė informacija, paliekant galimybę Tarybos nariams informaciją papildyti remiantis posėdžio medžiaga.

L. Sungailienė informavo apie kovo 17 d. LNKC surengtą susitikimą su sutartinių puoselėtojų dėl Sutartinių tradicijos puoselėjimo centrų kūrimo gairių projekto. Pateikta daug naudingų pasiūlymų, kilo daug diskusijų dėl centrų formalizavimo. Diskusijos rezultatai bus paviešinti, sutartinių puoselėtojai bus kviečiami savo pasiūlymus teikti ir elektroninės apklausos būdu.

N. Balčiūnienė pakvietė aktyviai viešinti konferencijos „Tapatybė ir etninė kultūra Ukrainos ir

Rusijos karo kontekste“ pranešimus.

D. Urbanavičienė pasiūlė EKG T svetainėje suformuoti atskirą poskyrį „Konferencijos“, kuriame būtų galima viešinti EKG T surengtų konferencijų pranešimus ir rezoliucijas.

Posėdžio pirmininkė

Dalia Urbanavičienė

Posėdžio sekretorė

Audronė Daraškevičienė